jelölésével. Ez az elenchus részben megjavítja, részben kiegészíti az eddigi forrás-adatainkat. Teljességre ebben aligha számíthatunk, mert a még feldolgozandó müvek száma jóformán kimeríthetetlen. Kétségtelen, hogy minél több müből gyüjtjük össze adatainkat, annál biztosabb lesz a belőlük levont eredmény. E munka tehát jó szolgálatot tesz a magyar codexek forrástanához. Ezért szívesen üdvözöljük, és szerzőjét kérjük, folytassa tovább: még szép eredményt várunk tőle. Jó úton jár, mely ha fáradságos is, de biztosan számítható eredményhez vezet.

A «libri saepius allati» alatt hiányzik néhány nevesebb mü. Így Jac. de Vorag. *Leg. Aur.*-ja (l. 53. sz.), Caesarius Heist. (l. 52. sz.), Gritsoj (l. 98. sz.), Nicolaus de Blony (l. 180. sz.), Jordanus de Sax. (l. 213. sz.) stb. Helyes lett volna hivatkozni rövid jelzéssel azokra a forrás-megjelölésekre is, melyeket maguk a latin müvek szerzői megjelölnek. A 188. sz. adatnál jeleznie kellett volna még a *Stell.* l. IX. p. 11., a. 3. után, hogy undecimum signum vagy legalább is az «L» betüt. Ugyanez a példa megvan Pelb. *Stis. p. aest.* 47. G. *In fine.* Ugyanennek az adatait megtaláljuk a 136. példánál helyes kiegészítésben, de a Laurentius communis legendáját nem említve, pedig maga Pelb. hivatkozik rá. Téves a 100. példának Herolt, *Temp. 164*-es száma, mert ilyen nincsen. Ellenben: a 163. után következő exemplumok G szakasza a helyes.

Ez a tanulmány derék munka, tiszteletet szerez irójának és örömet a hazai és külföldi szakembereknek.

VARGHA DAMJÁN.

Király György: A magyar ösköltészet. Budapest, 1921. 8-r. (Ethika-könyvtár VII.) 136 l.

Nagy nemzeti katasztrófánk után a közönség érdeklődése a magyar ősmúlt problémáira irányult, Arany szavaival élve, vigaszért hő lelkünk a multakba fordult; a magyar tudósok fejtegetéseit, melyek a hún és avar kapcsolatokra, bolgár, besenyő és székely kérdésekre vonatkoznak, a müvelt közönség általános érdeklődése kiséri. Épen azért örömmel vettük kezünkbe Király György könyvét, mert a szerzőtől, ki a középkori magyar irodalomtörténet terén már annyi érdemes munkát végzett, méltán elvárhattuk, hogy ösköltészetünkre vonatkozólag a legújabb tudományos kutatások eredményeit saját nézeteivel kiegészítve, világosan, népszerüen megírva összefoglalja. Sajnos, Király könyve nem teljesítheti hivatását, mert a szerző örökösen ingadozik abban, hogy kinek szánja könyvét: a laikusoknak-e vagy a szakembereknek. Egyik pillanatban szenvedélyes, sokszor gúnyos hangú vitatkozást kezd más elméletek hirdetői ellen, de ezek a részek annyira vázlatosak és zavarosak, hogy az átlagos müveltségü olvasó rajtuk el nem igazodhatik; másik pillanatban viszont a nagyközönségnek ír, de ilyenkor meg lapszámra kénytelen magyarázgatni olyan dolgokat, melyek a szakember előtt már közhely-számba mennek. Ettől az alapvető hibájától azonban a könyvecske még nagyon értékes eredményeket is tartalmazhatna; ha nem tartalmaz, az már újabb hiba s a szerző tudományos itélőképességének rovására irandó. Szerző azt mondja, hogy «nem akar dicsekedni nagyhangú elméletekkel, sőt pozitív megállapításokra sem igen törekszik, megelégszik

sokszor negatív eredményekkel, mert főczélja a fogalmak tisztázása, a helyes módszer megállapítása és az egész anyag kritikai átrostálása.» (6. l.) De ugyanő hangsúlyozza, (7. l.) hogy «a mire mindenekfölött szükség van, az a *kritika*.» Fogadjuk meg tanácsát, s alkalmazzuk ezt a hőn óhajtott kritikát elsősorban reá.

Az I. fejezetet Király a magyar ősköltészet általános problémáinak szenteli. A magy. ősköltészet kora a VII—XI. század, ebből a korból azonban egyetlen írott emlékünk sem maradt fönn. Vikár Béla népköltészetünk ősi elemeit úgy akarta meghatározni, hogy elfogadva a székelyek dunántúli eredetét, mindazt a régi elemet, a mely a dunántúli és a székely népköltésben egyező, az ősi magyar népköltészet maradványának tartja. A gondolat rendkívül szellemes, Király azonban elveti, mert a székelyek dunántúli eredetét «újabban nyomós érvek alapján kétségbe vonta Hóman Bálint», ki a székelyekben avar maradékokat lát. Királynak ez az eljárása jellemző, mint látni fogjuk, egész könyvére. Akármely kérdés forog szóban, ő kiválasztja a kérdés régibb feldolgozói közül azt, a ki a korábbi nézeteket legkeményebben megtámadta, s annak a véleményéhez csatlakozik. Hómannal állandó polemiát folytat, mióta könyvéből az első szemelvény megjelent, (Nyugat, 1921. 9. sz.), de itt exponálja Hóman nem is nagyon erősen megalapozott avar-székely elméletét, csak azért, hogy Vikár elméletét ezzel megsebezze, noha Hóman elméletét később ő maga is kétségbe vonja. (28. l.) A továbbiakban megtámadja Négyesynek azt a nézetét is, hogy az ősmagyar költészet jellemző vonásai a parallelizmus és az alliteratio voltak. E sajátságok Király szerint semmitmondók, mert ezek jellemzők általában minden népköltészetre. Négyesy megállapításának tehát «semmi különösebb jelentősége.» Négyesy nagyon is óvatos volt, nem ment messzire a föltevések terén. Ezért Király lemosolyogja, de ha merész föltevésekbe bocsátkozott volna, akkor épúgy jaj lenne neki, mint föntebb Vikárnak.

A továbbiakban (18—26. l.) Király a laikus olvasóhoz fordul és nem nagyon rendszeresen, de elég népszerűen ismerteti a mesevándorlás elméletét, azután visszatér a magy. ősköltészetre s elsősorban megállapítja, hogy ebben a korban «az állandó harczos életmód bizonyára gazdag epikát fejlesztett, mely az egész nép közös kincse volt s nem vált sem egyének, sem hivatásszerű rend tulajdonává és foglalkozásává.» Közben Sebestyén Gyula és Moór Elemér ellenkező nézeteit részint agyonhallgatja, részint 30 sorban ledorongolja. Mi azonban nem vagyunk meggyőzve a karakirgiz analogiával: Priskos 446-ban hivatásos énekeseket látott a hún király udvarában, nézetünk szerint 900 körül a magyar is eljuthatott már a műveltségnek arra a fokára, a melyre a szintén nomád hún 400 évvel azelőtt eljutott. Ezután az apróbb egykorú följegyzésekről szól, melyeket, mint a magy. ősköltészet emlékeit szoktak idézni. A Gellért-legenda szolgálójának dalát nagyon helyesen *munkadalnak* fogja fel, az Ekkehardnál említett esetet pedig, mikor a magyarok a lakoma után «iszonyúan kiáltoztak isteneikhez», «czifra káromkodásaink ősének» tekinti. Csaknem ez a véleménye a Bécsi Képes Krónikában említett «*nefanda carmina contra fidem*»-ről is. Ellenben a magyar krónikák ismeretében igen kevés jártasságot mutat, ha azt írja, hogy a Bécsi Képes Krónikának I. Béla korára (1060.) vonatkozó része

későbbi az Anonymusnál. A Nemzeti Krónika 1146 körül készült, de az említett rész még korábbi, úgy látszik 1070 körül írták, erre vall a nagyon is objectiv ítélete Salamon királyról, kinek vitézségét mindig kiemeli, még I. Gézával szemben is. Ezután a könyv legjobb része következik: *a magy. ősi ritmusról;* ebben Gábor Ignácz tanulmányát ismerteti, itt-ott megtoldva egy-két észrevétellel.

A II. fejezet a magyar mythologiával foglalkozik (40—62. l.). A kérdés irodalmát s általános részét Katona Lajos maradandó értékű munkálatai nyomán ismerteti, azután áttér a samanizmusra, megállapítja, hogy samánjaink nekünk is voltak, t. i. a táltosok, de, hogy miképen idézték a szellemeket, arról semmit nem tudunk. Ezek után éles támadás következik Sebestyén ellen, a ki a mai regösöket a táltosok utódainak tartja alakoskodásaikkal és csörömpölő vasfazekaikkal. Ellenben tudomást sem vesz Király Supka Géza elméletéről, ki bizonyos honfoglaláskori sírleletekből kiindulva a pusztai népek samánjait (s így a magyar táltosokat is) az északi (mahayana) budhizmus elfajzott és tantraistikus képzetektől áthatott papjainak tartja.

Végül rátérve a magyar ősvallásra, megállapítja, hogy a magyar nemzet a honfoglalás előtt kibontakozott a totemizmusból és épen abba a műveltségi fokozatba lépett, melyet Wundt *a hősök és istenek korának* nevez. Ennélfogva «hittek különféle démonokban, de természetesen személyes istenekről, vagy pláne nemzeti istenről még nem lehet szó». Hogy «az ősmagyaroknak nem voltak mythosaik», valószínűnek látszik, de hogy a személyes Isten fogalmáig el nem érkezhettek volna, az legalább is kérdéses. Ha Wundt rendszerének alapján nézzük a népek vallási fejlődését, akkor persze mi sem mondhatunk mást, mint Király, de nem szabad elfelednünk, amit Andrew Lang és legújabban Leopold v. Schroeder (*Arische Religion* I. 1914. II. 1916.) annyi meggyőző adattal bizonyítottak — a vallásnak a manismuson és az animismuson kívül még egy harmadik gyökere is van: a hit egy legfőbb erkölcsi lényben, egy teremtő atyában, ki a legprimitívebb népek vallási képzeteiben is szerepet játszik — hogy az elől többé nem zárkózhatunk el. Ha Schroeder elméletének keretébe most beleillesztjük azt az adatot, melyet Theophylaktosnál már a VII. századi turkok vallásáról találunk, (hogy t. i. tisztelik a tüzet, vizet, levegőt és földet, de csak azt imádják s nevezik Istennek, a ki mindezt teremtette,) akkor nincs okunk rá, hogy a személyes legfőbb Istenben való hitet az IX—X. századi magyarságnál lehetetlennek tartsuk.

A III. fejezet (63—85. l.) a magyar húnmonda kérdésével foglalkozik, rendkívül zavarosan, sok helyütt át nem gondolt ítéletekkel; ez az egész könyv leggyengébb része. Két főgondolata az, hogy 1. a magyar húnmonda könyvmonda volt; a Csaba-monda az Aba-nemzetség genealogiai fictiója, a Detre- és Attila-történetek pedig a krónikás tákolmányai, keleti-gót színezettel; 2. a húnmonda egyes részleteinek bolgár eredete, melyet Gombocz hirdet, nem lehetséges. Ezt a két tételét azonban kapkodó és rendszertelen előadásával bizonyítani nem tudja, gyakran ellentmondásokba is keveredik, pl.: a 65. lapon, (Riedl nyomán) a hún-mondát az Aba-nemzetség genealogiai mondájának tartja, viszont a 85. lapon már (Gombocz nyomán) az Árpád-nemzetség házi mondájának hiszi. Egyébként ennek a fejezetnek már kimerítő

czáfolatát adtam *A Csaba-monda és a székely húnhagyomány* cz. munkám 53—57. lapján.

A IV. fej. (86—114. l.) a honfoglalás mondáit tárgyalja. Legjobb rész itt az Álmos-monda fejtegetése, a melyben Király Róheim Gézának jeles munkácskáját kivonatolja. (*A kazár nagyfejedelem és a turul monda* 1917.) A többi monda fejtegetése az adatok és vélemények egyszerű fölsorolására szorítkozik, itt a kemény támadások elmaradnak, megkezdődik ellenben újra a laikus olvasó számára való aprólékos magyarázgatás. Utolsó — egyébként nem új — megállapításához: hogy magyar naiv eposz nem volt, csak magyar hősdalok, mi is hozzájárulunk.

A könyvet 14 lap terjedelmű repertorium zárja be, kétségtelenül a könyv legértékesebb része, mert módot nyujt az érdeklődő olvasónak arra, hogy maga is elolvassa, a mit a szerző elolvasott, s esetleg a szerzőénél helyesebb módszerrel más véleményt formálhasson magának bizonyos kérdésekről, mint a szerző.

GREXA GYULA.

Igazítások:

Az IK. 1919—1921-iki évfolyamában igazításra szorulnak a következő szavak:

A 117. l. 9—10-ik sorában Szilágyi *István* helyett Szilágyi *Sándor*;

a 175. l. 29-ik és a 178. l. 10-ik sorában *Znióváralja* helyett *Szinyérváralja*;

a 180. l. 28-ik sorában *fordulást* helyett *furdalást* olvasandó.